

Ѓоко Здравески
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за српски језик

УДК 821.163.3-32.09 Чинго Ж.
821.163.41-32.09 Киш Д.
Оригинални научни рад
Примљен: 28. 10. 2011.

ЗА ГЛАСОТ И БУКВАТА, ЗА МАГИЈАТА НА ДОКУМЕНТОТ И ЗА УШТЕ НЕКОИ НЕШТА

Овој текст се занимава со онтолошката доминанта кај двајца големи јужнословенски писатели, Живко Чинго и Данило Киш. Авторот на текстот главно расправа за тоа *како* пишуваат овие двајца автори, а не *за што* пишуваат. Интересно е, навистина, да се пишува за начинот на кој овие двајца мајстори создаваат светови, за начинот на кој реферираат на стварноста. Би се рекло дека тоа го прават сосем различно, дека се наоѓаат на двата спротивни краја од оската на стварноста. Сосем се различни по сензибилитет, имаат сосем различни дискурси, припаѓаат на различни стилски формации – иако се современици (годините на раѓањето и смртта речиси целосно им се совпаѓаат). За Чинго велат дека му припаѓа на магичниот реализам, Киш го сметаат за постмодернист. За авторот на овој текст најбитно е дека и двајцата успеваат да создадат свет што читателот ќе го прифати како стварен. Оти, во књижевноста најбитно е да го придобиете читателот на своја страна, од него да направите соучесник во злосторството.

Клучни зборови: онтолошка доминанта, нарација, стварност, магичен реализам, постмодернизам

1. Од Велгошти до Суботица, пешки

Проклет да бидам, како да поминаа илјада векови откако седнав да пишувам и никако да се договорам со самиот себеси за што сакам да пишувам. Не се знае која година беше тоа, дали беше ден или ноќ. Беше зима, сам ден Свети Никола, зафати невидена фортуна и целата земја ја покри дебел снег.

Живко Чинго и Данило Киш на прв поглед се толку далечни. Далечни колку од Велгошти до Суботица, пешки. Далечни колку од Пасквелија до Сибир или Аушвиц, сеедно. Првиот создава *земја измислена а стварна*¹, вториот не верува во измислување стварност. Чинго – белобрад старец крај огниште, Киш – со цигара во раката, во полутемна зачадена просторија, претрупан со илјадници книги. Така некако ги замислувам.

Да барам ли сличности и за нив да пишувам? Можам да ги споредувам, да речеме, *Големата вода* и Кишовиот автобиографски *Семеен циклус* (или

¹ Андоновски, Венко, Воскресението на читателот, 2009, стр. 226.

Семеен циркус, како што Киш автоиронично го нарекува). Помислив да пишувам токму за иронијата, како *единствено средство за борба против ужасот на егзистенцијата* (Данило Киш). Киш вели дека не поднесува книжевност без иронија, Чинго без својата иронија не би бил Чинго, *проклет да бидам*. Можеби би било најсоодветно да пишувам за Кишовата опседнатост со логорите – нацистичките и сталинистичките – и логорот наречен Дом за повоени сирачиња – „Светлост“, за кој ни раскажува Лем – момчето што секако би можел да го споредувам со Андреас Сам, алтерегото на Данило Киш.

Сите овие можности постојат, но нив ќе ги оставам за другпат или за некој друг што ќе пронајде доволно мотивација и доволно сила да се впушти во нивно толкување.

Во овој текст одлучив да зборувам за онтолошката доминанта кај Чинго и Киш, за тоа *како* пишуваат, а не за *што* пишуваат. Ми се виде интересно да пишувам за начинот на кој овие двајца мајстори создаваат светови, за начинот на кој реферираат на стварноста. Повторно, тоа го прават сосем различно. Би рекол, тие се наоѓаат на двата спротивни краја од оската на стварноста. Сосема се различни по сензибилитет, имаат сосема различни дискурси, припаѓаат на различни стилски формации – иако се современици (годините на раѓањето и смртта речиси целосно им се совпаѓаат). За Чинго велат дека му припаѓа на магичниот реализам, Киш го сметаат за постмодернистички автор. За мене е најбитно дека двајцата успеваат да создадат свет што читателот ќе го прифати како стварен. Оти, во книжевноста најбитно е да го придобиете читателот на своја страна, или барем мене Киш така ме убеди.

Да видиме што марифети користат!

2. Глас

„Тоа е Чинго. Комета и грмотевица, светлина и глас“. (Андоновски, 2009, стр. 232)

На ова *глас* сакам да се задржам. Реков, Чинго ме потсеќа на белобрад старец, кој седнат крај огништето ги раскажува своите приказни. Венко Андоновски, во својата беседа посветена на Живко Чинго, парафразирајќи го Петар Бошковски, токму така го опишува: „жив устен раскажувач, речиси човек седнат крај огнот, оној семеен раскажувач што во долгите ноќи со свезди и метеори ги остава со подзинати усти децата и возрасните, сите оние што дошле да се насладуваат на неговите раскази“. (Андоновски, 2009, стр. 231) Овој дискурс на устен раскажувач го забележуваат сите оние што пишувале за раскажувањето на Чинго. Велат дека Чинго своите раскази ги знаел напамет, дека листот од кој требало да чита само формално го држел в рака. Токму затоа *глас*, во лингвистичка смисла, а не буква. Фонема, а не графема.

Штом го сместивме Чинго крај огнот и околу него испоседнавме деца со подзинати усти, веќе полека се оддалечуваме од кодот на реалистичното, а

се доближуваме до светот на сказната, магијата, задираме во оностраното, мистичното. Оти, кај се видело стар бел дедо ноќе, во глува доба, кога сенешто шета по земјава, и уште седнат крај оган, да раскажува здодевни реалистични приказни?! Да не заборавиме и уште една работа, приказните на Чинго доаѓаат од Пасквелија, *имагинарна и иссонувана*².

Може да се започне од самите ликови на Чинго, кои многу често носат имиња што не реферираат на овој свет, имиња нетипични за реалистичниот дискурс: Огулиновци, Зурло³, старите Грул и Грулица, стрикото Бершер, Исак Кејтен. Кај Чинго, иако не многу често, се јавуваат ликови на гатачки, окултни ликови, умоболни, побудалени старци, духови на покојници, кои му пречат на соцреалистичкиот свет во кој се сместени. Таков натрапник е и Исак Кејтен со својата ѓаволска насмевка, таква е гатачката, шумски дух, од *Смртта на Атанас Иваноски*, таков е и светиот дух на другарот Тацко Настејчин, *кој одеше по водата како по земја*.

Додека сум сè уште кај придавката *магичен* од синтагмата *магичен реализам*, посебно внимание би сакал да им обрнам на метеоролошките појави, на природните катастрофи, на раката Божја во прозата на Чинго, оти сметам дека функцијата на сите овие е да ја оддалечат нарацијата од реалистичниот дискурс, а да ја приближат до оној на фантастиката. Нивната функција е да призвучат библиски раскажаните настани, да се сети доаѓањето на крајот на светот. Такви делови кај Чинго има многу. Речиси и нема расказ што не почнува со исказ во кој се споменува некаква природна катастрофа или некаква слична апокалиптична слика (пожар, глад, болест, помор). Еве само еден избор од оние што лично сум ги подвлекол при читањето!

Пасквелија оган и пепел! Почнаа огновите, се исполни речта на синот божји⁴, почнаа огновите, второто пришествие. Земјата ќе потоне, небото ќе го нема, блазе си им на верните, блазе си им на смирените души... Седум дена и седум ноќи непрестајно врне, целото небо над Пасквел потреперува во претсмртна треска. Не се знае која година беше тоа, дали беше ден или ноќ. Беше зима, сам ден Свети Никола, зафати невидена фортуна и целата земја ја покри дебел снег. Од Свети Наум заштрекаа секавици. Никој не знаеше што ќе донесат Макавеите. Во таа година по сета земја зафати една тешка гладија. Почнаа предмети со предмети да се јадат, дрвја со дрвја да се нишат, планини со планини да се дробат, вода со вода да се дави, дивина со дивина да се глоди, а над сето тоа најстрашно беше што човек на човека нападна, луѓе

² Урошевиќ, Влада (извор: Вангелов, Атанас, Природниот стил на Чинго и Бабелъ, во СУМ, списание за уметност, Штип, 2004).

³ Од друга страна, пак, жената на Зурло, Зурлоица, нема свој сопствен идентитет, ами го позајмува идентитетот на мажа си, со што се враќаме на теренот на реалистичното, оти ваквиот генитивен однос меѓу сопружниците, и тоа како, реферира на нашата стварност.

⁴ Кај Чинго е со мала буква, според стариот правопис (заб. на авторот).

со луѓе почнаа да не се познаваат, живи да се закопуваат. Од длабоко проплака земјата. На глас залипа. Сета природа се измрда, се побуни. Се побуни небото, земјата, се побунија луѓето, се изгуби сонцето, задуваа северни ветришта, сè живо и мртво се преврте ничкум, синот божји воскреснал, сета земја се растури. Не се знаеше веќе ниту небо, ниту земја... Сонцето сè поблиску паѓаше кон земјата. Се рони, се распаѓа. Почнаа громови да удираат од ведро небо. Татни целото небо, грмежи шибаат од сите страни. Голема темница ја покри земјата. Наоколу пропеаја диви петли и на секоја гранка се појави по некоја тишка. Неми, склештени стоеја на дрвјата. Потмоа дури зафатија бесовите... големи несреќи удрија на народот наш... и цели три години и три месеци силна треска го тресе... Зимата траеше 2333 дена. Занеме земјата. Одникаде не доаѓаше глас, никаков глас, насекаде беше глуво. Полињата, долините, градините, патиштата, птиците, планините – сè живо и мртво беше под снег. Никој не знаеше што е со времето... Мраз и снег, мраз и лоени огнови, расплакани светци, трудни девојки и напуштени деца. Исфрлени новороденчиња, копилиња пролазија по земјата... Однекаде повторно дојдоа дождовите. Од онаа страна откаде што доаѓаа дождовите, земјата се корнеше. А доаѓаа од сите страни, доаѓаа како поулавени, како бесни. По цели денови и по цели ноќи тежки води удираа врз нездравото тело на земјата. Се причинуваше дека некој мрднат океан се тркала низ небото, се чинеше дека земјата се отвора, оди кон езерото, земјата се губеше од виделото. Се помешаа предметите и водите – насекаде наоколу плискаа матни бранови. Четириесет и еден ден ќе се мачи времето, четириесет и еден ден, а потмоа сета земја ќе се отвори и ќе нè голтне...⁵

Овој концентрат од цитати не е тука тукутака, тој има своја функција – да покаже колку важна улога има раката Божја во прозата на Живко Чинго. Оти, сите овие цитати распослани низ расказите не оддаваат толку силен впечаток како што оддаваат вака собрани, на едно место. Вака, можеме да ја видиме Апокалипсата – лично!

Само, се прашувам, зошто Чинго се одлучува да побегне во друг свет? Зошто ја создава Пасквелија? Дали свесно го напушта чистиот реализам? Дали фантастиката му е заштита од црвената партиска критика? Или, едноставно, Чинго е народен раскажувач, кој не може без народната митологија?

Доволно зборував за придавката *магичен*, време е барем малку внимание да посветам и на центарот на синтагмата *магичен реализам*.

Ајде малку да демистифицираме! За нам да ни стане појасно. Пасквелија е Македонија. За тоа имаме доволно маркери: Велгошти, Свети Наум, Галичица, Охридското Езеро, Гостивар... Времето се врзува за Втората светска војна, пред и по неа⁶. Чинго е преокупиран со македонското село, колективизацијата –

⁵ Цитатите се извадени од Пасквелија и Нова Пасквелија.

⁶ „Наскоро почна сушата во 1947“. (Молитва за спас); „Беше тоа во пролетта 1942...“ (Татко).

опустошувањето на македонските села му е најголема болка. Новата власт очигледно не му е по мерак. Ја исмејува – јасно е како ден – прозата му е преполна со иронија. Ликовите му се другари народни поети (Голтакот Пумпалоски), другари народни секретари/комесари (Тацко Настејчин, Алексо Степаноски), другари избричени попови (поп Антим), другари свонари (другарот Анески), другари учители... Другари и другарки! Се јавуваат и ликови историски засведочени (Сталин, Растко Петровиќ), кои одаат во прилог на реалистичниот дискурс. Во прилог на веродостојноста на дискурсот оди и последниот расказ од *Нова Пасквелија, Раби божји пасквелски*⁷, во кој е прикажано целосното родословие на жителите на Пасквелија, а познато е дека родословието е јасен знак за реализам.

Од досега кажаното може да се заклучи: кај Чинго постојат два дијаметрално различни хронотопи (два различни дискурси, два различни кода). Од една страна настаните се случуваат во измислена земја, во ниедна доба, во времето на пожарите, јужните ветрови, поројните дождови... *кога го закопавме Бершеровото магаре*. И траат илјада години, илјада векови. Од друга страна пак, имаме реалистичен хронотоп со топоними и датуми што нарацијата цврсто ја врзуваат за ова наше поднебје и за годините непосредно пред, по и за време на Втората светска војна. И, овие два хронотопа живеат заедно, не можеме да ги разгледуваме како независни еден од друг.

Тоа е знак за мајсторија. Секако. Бидејќи, светот на Чинго совршено функционира. Но, повторно се прашувам: дали бегаето во фантастика е, можеби, спас од казната на партиската критика, заштита од времето во кое Чинго живее? Време во кое слободно изговорениот збор можел да значи губење на физичката слобода. Оти, мене ми е навистина чудно, како може автор како Чинго, кој преку параболи и иронија ја плука власта, да остане негибнат од неа?

Да видиме како стојат работите кај Данило Киш!

3. Буква

„Биди свесен за фактот дека фантазијата е сестра на лагата, и според тоа, опасна“.⁸

Ако Чинго е глас (фонема), тогаш Киш во таа опозиција секако би бил буква (графема). Иако, Киш не се откажува сосема од усната традиција. На многу места тој се повикува на своето славно црногорско потекло и на талентот за раскажување приказни наследен од мајка си.

Третиот дел од овој текст му е посветен на Киш и на неговата поетика. Каде припаѓа тој и дали воопшто некаде припаѓа, бидејќи во своите *Совети до младиот писател* тој вели: „Отфрлај ги книжевните школи што ти ги наметнуваат“. Или, во тој контекст: „Штом некоја заедница почне да те присвојува, преиспитај се“.

⁷ Алузија на генеалогичката на Исус Христос.

⁸ Киш, Данило, *Совети до младиот писател* (превод: Никола Мациров), www.okno.mk

Понекогаш се прашувам колку е воопшто Данило Киш постмодернист, иако неколкупати самиот јавно сум го прогласувал за постмодернистички автор, а неговата *Енциклопедија на мртвите* за врв на постмодернизмот во јужнословенската книжевност. Факт е дека Киш се служи со постмодернистички техники, факт е дека неговото писмо е палимпсест, дека цитатот⁹ му е десна рака при раскажувањето. Но, сепак, сметам дека Киш во својата суштина не е постмодернист. Можеби затоа и не се декларирал како таков, ами, просто, како писател¹⁰. Според мене, зад сите тие постмодернистички постапки се крие еден реалист, *par excellence*. Основната функција во делото на Киш е референцијалната, а не металингвистичката (метанаративната). Киш се стреми кон создавање совршено стварен (реалистички) свет. Тоа што тој тоа го прави преку постмодернистички постапки, преку документарност и метанарација, не го прави него постмодернистички автор. Да не заборавиме, Толстој, најголемиот руски реалист, во избилство се служи со документот. И не само што се служи, туку и го лажира, создавајќи така нова стварност, нова историја. Така е и кај Киш, и тој тоа самиот го истакнува секаде каде што има можност за тоа. Кај Киш постмодернистичките постапки се само во функција на доловување на стварноста. Киш е опседнат со создавање совршена стварност. Тоа е неговиот идеал.

Дури и во оние свои фантастични (во секоја смисла) раскази од *Енциклопедија на мртвите*, како што е расказот *Огледалото на непознатиот* или расказот по кого е насловена самата книга, Киш се обидува преку документот да го убеди читателот дека она што е раскажано *навистина* се случило во реалниот свет. Затоа што, како што вели Киш, „модерниот читател е склон повеќе да му верува на документот, вистинит или лажен, отколку на самиот писател“. (Киш, *Живот, литература*, 2007, стр. 200) Во постскриптурот на *Енциклопедија на мртвите*, кој всушност претставува метанарација на целата книга, Киш ги обелоденува документите што ги користел при пишувањето на расказите, со што и врз овие два расказа фрла зрак светлина, која го тера читателот да поверува дека вужност се работи за нарација што му припаѓа на чудното, а не на фантастичното. Секако, Киш е голем мистификатор, па постои можност документите што тој ги приложува да бидат лажни, но за мрзливиот читател тие се доволен доказ за веродостојноста на приказната.

Киш со документот посериозно почнува да се служи во својата последна творечка фаза¹¹, иако уште во *Песочник* како документ користи писмо од оставината на татка си.

⁹ Цитатот е, вели Киш, „котва што ја држи фантазијата врзана за стварноста, за земја. Оти прозата е земска творба, таа расте на тлото, в земја, како компир“. (Киш, *Живот, литература*, 2007, стр. 173)

¹⁰ „Пишувам зашто ништо друго не знам да работам; зашто од сè што би можел да работам, ова го работам најдобро и (I hope) подобро од другите“. (Зошто пишувам?, во *Post Homo poeticus*, 2003, стр. 25)

¹¹ Јован Делиќ творештвото на Данило Киш го дели во три фази. Во првата фаза ги сместува кратките романи Мансарда и Псалм 44, на втората фаза – припаѓа т.н. Семеен циклус, додека третата, и последна фаза, која Делиќ ја нарекува новелистичка, ги опфаќа неговите две последни книги, Гробницата за Борис Давидович и Енциклопедија на мртвите, како и постхумно објавената Лаута и лузни. (Делиќ, Јован, *Књижевни погледи Данила Киша*, 1995, стр. 29)

Појавувањето на *Гробницата за Борис Давидович* (1976) на тогашната книжевна сцена предизвикува реакции со кои до ден-денешен не може да се пофали ниту една друга книга од јужнословенската книжевност. Киш е обвинет за плагијат, и тоа токму поради својата омилена книжевна техника – цитатот. Се разбира, го обвинуваат луѓе што немаат многу абер од, во тоа време, новите постмодернистички текови во книжевноста, луѓе повеќе политичари отколку книжевни критичари. *Гробницата* е повод за најголемата книжевна полемика¹² во повоена Југославија. На страната на Киш застануваат звучни книжевни имиња (Никола Милошевиќ, Предраг Матвеевиќ, Борислав Михајловиќ – Михиз), додека противниците ги голта историјата, на нивните имиња денес ретко кој се сеќава. Во два наврата и самиот Киш застанува во одбрана на своето дело, за веднаш потоа мистериозно да исчезне од книжевната сцена. За кратко. Веќе следната година излегува *Час по анатомија* во која Киш, ретче по ретче, ги уништува своите книжевни противници и, наедно, ја објаснува својата поетика.

Киш е од оние писатели што се занимаваат со големите теми на историјата, па и според таа своја карактеристика не е постмодернист. Познато е, постмодернистите не ги сакаат големите историски нарации, тие сакаат да се движат по маргините, да актуализираат заборавени животни приказни. Киш е опседнат со логорите – злото на дваесеттиот век. Тоа не е воопшто чудно ако се знае дека е син на унгарски Евреин што станува жртва на антисемитизмот. Сè до откривањето на Карло Штајнер и неговата книга *7000 дена во Сибир* Киш ја истражува семејната историја (таткото е стожерен лик во неговата втора фаза), антисемитизмот и нацистичките логори. По откривањето на Штајнер, сталинистичките логори за Киш стануваат *сеопшта историја на бесчестието*. Згрозен е од фактот дека во името на една, според Киш, сјајна идеја се убиени милиони луѓе. За него логорите стануваат тема за која не смее да се молчи. Дури, по малку заличува на ангажиран писател, иако самиот за ангажираната книжевност пишува со иронија.

За сталинистичките логори Киш најдиректно пишува во *Гробницата за Борис Давидович*, додека во *Енциклопедија на мртвите* оваа тема само се провлекува. Кога велам дека за логорите *најдиректно* пишува, мислам токму на користењето вистински документи¹³. Киш безмилосно цитира само за подобро да ја пренесе вистината за логорите. Како да се плаши дека нема да биде доволно убедлив без тие цитати, дека навистина читателот нема да му поверува на *жими мајка*.

Токму поради толку честото користење на научни извори и факти, критиката Кишовата проза ја нарекува *факција*. Дури, ми се чини, и самиот

¹² Полемиката е целосно објавена (заедно со судските рочишта против Данило Киш и Предраг Матвеевиќ) во книгата *Treba li spaliti Kiša?* од Боро Кривокапиќ.

¹³ Расказот Пци и книги, на пример, е речиси целосен превод од латински на текст од 13. век.

Киш ја нарекува така во некое од своите бројни интервјуа. Киш не верува во фикција, не верува во фантазијата на писателот. Тој верува во реконструкција на стварноста. Верува дека е тоа улогата на книжевноста, барем на онаа книжевност што тој ја пишува.

Заклучок (како што е редот)

Завршниот дел од текстовите што ги пишувам многу често ме потсеќа на она банално прашање што новинарите редовно го поставуваат на крајот од интервјуата: И за крај, што би им препорачале на читателите?

Пишувајќи го текстот, се фаќав себеси како крадам по малку и од двајцата автори за кои пишував. Чинго некако потсвесно ми влијаеше да бегам од строгиот научен дискурс и да се затворам во својот свет полн со разговорна лексика, со несериозни досетки, неприфатливи дигресији... Киш пак, од друга страна, ме наведуваше да искористам сè што ми стои на располагање, да го пренатрупам текстот со цитати и со користена литература, за што подобро да ги претставам нив двајцата. Ме наведуваше да признаам дека сум позајмувал од книжевното наследство. Оти, денес веќе нема дилема дека сè е палимпсест.

Проклет да бидам, како да поминаа илјада векови...

Користена литература

- Андоновски, Венко, *Воскресението на читателот*, Скопје, 2009.
- Вангелов, Атанас, *Природниот стил на Чинго и Бабел (СУМ, списание за уметност)*, Штип, 2004.
- Делић, Јован, *Књижевни погледи Данила Киша*, Београд, 1995.
- Киш, Данило, *Гробницата за Борис Давидович*, Скопје, 2005.
- Киш, Данило, *Post Homo poeticus*, Скопје, 2003.
- Kiš, Danilo, *Gorki talog iskustva*, Beograd, 2007.
- Kiš, Danilo, *Grobница za Borisa Davidovića*, Beograd, 1987.
- Kiš, Danilo, *Enciklopedija mrtvih*, Beograd, 2007.
- Kiš, Danilo, *Život, literatura*, Beograd, 2007.
- Kiš, Danilo, *Čas anatomije*, Beograd, 1981.
- Krivošarić, Voro, *Treba li spaliti Kiša?*, Zagreb, 1980.
- Мојсијева-Гушева, Јасмина, *Трагикомичното кај Чинго*, Скопје, 1997.
- Пирузе-Гасевска, Виолета, *Кишовата гробница – универзален хронотоп на историјата на бесчестието (поговор кон македонското издание на Гробницата за Борис Давидович)*, Скопје, 2005.
- Пантић, Михајло, *Киш*, Београд, 2002.
- Чинго, Живко, *Големата вода; Сребрениите снегови; Ал*, Скопје, 1992.
- Чинго, Живко, *Пасквелија; Нова Пасквелија; Вљубениот дух* (Мицковиќ, Слободан, *Поетиката на Живко Чинго*), Скопје, 1992.

Ђоко Здравески

О ГЛАСУ И СЛОВУ, О МАГИЈИ ДОКУМЕНТА И О НЕКИМ ДРУГИМ ПИТАЊИМА

Овај текст се бави онтолошком доминантом код двојице великих јужнословенских писаца, Живка Чинга и Данила Киша. Аутор текста углавном расправља о томе *како* пишу ова два аутора, а не *о чему* пишу. Занимљиво је, заиста, писати о начину на који ова два мајстора стварају светове, о начину на који реферишу на стварност. Рекло би се да они то раде сасвим различито, да се налазе на супротним крајевима осовине стварности. Сасвим су различити по сензибилитету, имају сасвим различите дискурсе, припадају различитим стилским формацијама – иако су савременици (године рођења и смрти им се скоро у потпуности поклапају). За Чинга кажу да припада магичном реализму, Киша сматрају постмодернистом. За аутора овог текста најбитније је да и један и други успевају створити свет који ће читалац прихватити као стваран. Јер је у књижевности најбитније да придобијете читаоца, да од њега направите свог саучесника у злочину.

Ђоко Здравески

О ЗВУКЕ И БУКВЕ, О МАГИИ ДОКУМЕНТА И О НЕКОТОРЫХ ДРУГИХ ВОПРОСАХ

Этот текст исследует онтологическую доминанту в произведениях двух великих южнославянских писателей – Живко Чинго и Данило Киша. Автор текста главным образом занимается изучением вопроса о том, *как* пишут эти авторы, а не *о чем* они пишут. Действительно, интересно написать о том, каким образом эти двое мастеров создают миры, о том, каким образом они отсылают к действительности. Можно сказать, что они делают это совершенно по-разному, что они находятся на противоположных концах оси действительности. У них совершенно разное мироощущение, совершенно разные дискурсы, эти писатели принадлежат к разным литературным направлениям – несмотря на то, что они современники (годы их рождения и смерти практически полностью совпадают). Чинго относят к представителям магического реализма, Киша считают постмодернистом. Для автора этого текста важнее всего то, что обоим удастся создать миры, которые воспринимаются читателем как действительные. Потому что в литературе важнее всего привлечь читателя на свою сторону, сделать из него соучастника преступления.

Gjoko Zdraveski

ON THE SOUND AND THE LETTER, ON THE MAGIC
OF THE DOCUMENT AND ON SOME OTHER ISSUES

The text is devoted to the ontological dominant in the works of the two great South Slavic writers, Zhivko Chingo and Danilo Kish. The author of the text generally analyses *the way these authors write* as opposed to *what they write about*. It is interesting indeed to concentrate upon the way these outstanding writers create worlds of their own and the way they refer to reality. One could say that they do it in two completely different manners, that their positions are on the two opposed edges of the reality axis. They are completely different in mentality and their discourse, moreover they belong to two different literary movements, even though the two of them are contemporaries (their years of birth and death clash almost perfectly). Zivko Cingo is regarded as a writer of magical realism while Danilo Kish is considered a postmodernist. For the author of this text the most significant fact is that both of them have succeeded in creating a world which is accepted by the readers as realistic. For in literature the most important thing is to gain the affection of the reader making them your accomplice in crime.